

Vaqif OSMANOV

Qədim qəhrəmanlıq dastanlarında realıqdan çox romantik əhval-ruhiyyə üstün olur. Kənan Hacı "Hacı İsgəndər" romanında zəngin yazıçı təxəyyülü ilə yanaşı, 100-120 il əvvəl Azərbaycanın müxtəlif bölgələrində, Bakıda, Bakı kəndlərində, qədim-qayım Buzovnadada baş verən hadisələr, bolşevik-daşnak tandeminin 1918-ci ilin martın son günlərində Azərbaycan türklərinə qarşı soyqırımını zaman ardıcılığı ilə tarixi faktlara və sənədlərə söykənərək qələmə alınmışdır. Tarixi əsər yazmaq yazıçı üçün böyük məsuliyyətdir. Bu məsuliyyəti Kənan bəy əlbəttə, anlayır. Bu qəhrəmanlıq dastanında qədim dastanlara xas ölüm-dirim, döyüş səhnələri yoxdur. Yazıçı dövrün və insanların durumunu, real obrazilərin daxili aləmini, məğrurluğunu, xalq təəssübkeşliyini lirik və psixoloji səhnələrlə təqdim edir. Əxlaq, kişilik, məğrur qadın, millət və torpaq qeyrəti ən ümdə mənəvi məziyyət kimi önə çəkilir.

Müəllif romanın əvvəlində qeyd edir ki, Hacı İsgəndər 1918-ci ildə Qafqaz İslam Ordusu Nuru Paşanın komandanlığı altında Azərbaycan xalqının və dövlətinin azadlığı uğrunda müqəddəs savaşa başlayıb, özünü müdafiə batalyonu yaradaraq erməni cəladlara qarşı vuruşmalarda fədakarlıq göstərmişdir. Nuru Paşa tərəfindən "Xalq Qəhrəmanı" ordeni ilə təltif edilən Hacı İsgəndər 1937-ci il repressiyası zamanı həbs edilmiş, həbsdə olan müddətdə erməni müstəntiqlərin amansız işgəncələrinə məruz qalmış, həbsxanada vəfat etmiş, meyiti ailəsinə verilməmişdir. O, məzarı olmayan xalq qəhrəmanıdır. Yazıcının ərəşəyə gətirdiyi bu əsər "böyük Türk kişisinin həyat və döyüş yolundan bəhs edir, bu mövzuda yazılan ilk romandır". Yazıcının əsas məqsədi Hacı İsgəndər və onun kimi ərənlərin adını tarixdə əbədi yaşatmaq, yaddaşlara həkk etməkdir. Xalq böyük oğullarını qədirbilənliklə xatırlamalıdır. Belə qəhrəmanlar bugünkü və gələcək nəsillərə örnəkdir. Tarixi olaylara, faktlara və sənədlərə baş vurmaqla ana dilimizin şəhdi-şirəndən içən bu əsər Kənan Hacı'nın şanlı tariximizə ədəbi baxışıdır.

Kənan Hacı Hacı İsgəndəri bizlərə yaxından tanıdan yazıçı kimi adını tarixə yazdı. O, bu işin "pioneri" kimi "Hacı İsgəndər"-i yazmaqla zəngin və qürurverici tariximizi, yenilməzliyimizi, Türk birliyini,

mənəvi-əxlaqi dəyərlərimizi qan yaddaşımızda yeniləndirdi.

* * *

Kənan Hacı'nın "ruhuyla həmsöhbət olduğu, həyatını araşdırdığı" Hacı İsgəndər kimdir? "Tez-tez divardan asdığı güzgünün qarşısına keçib göz-gözə gəldiyi, özünə hesabət verdiyi adam. Güzgüdəki adam".

Yazıcının qəhrəmanını belə təqdim etməsi hər şeyi deyir, əslində. Abuzər kişi oğluna gözəl ad qoymuşdu, İsgəndər Zülqərneyin adını, ona görə də gözəl insan kimi xatırlanacağına, elinə, obasına, Vətəninə, xalqına görəkli övlad olacağına əmin idi. Abuzər kişi yanılmamışdı. Oğluna "tale bu ada layiq ömür qismət elədi..."

Hacı İsgəndər "gənc yaşlarından haqsızlığa qarşı dözümsüz idi, ədalətsizlik görəndə özünü irəli verib haqqı müdafiə edərdi, nəfsinə elə onda birdəfəlik qulaqburmardan qaçaq düşüb, Azərbaycanın bölgələri, Bakının mərkəzi qan gölünə çevrilib. Müsəlman - Türk əhaliyə qarşı soyqırımın qarşısını almaq üçün Qafqaz İslam Ordusu Azərbaycana tələsir. Xalqın təəssübkeşlərindən biri, böyük ziyalı Əhməd bəy Ağaoğlunun "Difai" Partiyasını yaratmasının səbəbi və zərurəti xalqın şərəf və namusunu qorumaq, ona uzanan mürdər əlləri kəsib atmaq üçün bir firqə ətrafında birləşmək idi. "Difai" Azərbaycan Türklərinin düşmənlərinə çevrilmiş məmurların öldürülməsini birbaşa üzərinə götürür, hər belə qətdən sonra öz möhürü ilə Bəyannamə yayırdı. Bəli, "zalmla öz dilində danışıq lazım idi. Xalq silahlandırılmağa ehtiyac vardı. "Difai"-nin möhürü Azərbaycan Türkü üçün bir intiqam Günəşinə, bu millətin qanını içməyə hazır olan yadelli məmurlar üçün isə ölüm hökmünə dönmüşdü".

Hacı İsgəndər və onun məsləkdəşləri bu ali məramlı partiyadan kənar qala bilməzdilər. "O, alovlar içində bişmiş insan idi". Qafqaz İslam Ordusunun, onun gənc komandanı, mətin, cəsarətli Nuru Paşanın qəhrəmanlıq yolunu, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaranmasını yazıçı qürur hissi ilə, dəqiq xroniki ardıcılıqla təsvir edir, bu fərəhli və şərəfli oktyabr günlərində bizim üreyimizin kövrək və həssas nöqtələrini elə toxunur ki, o dövrün zəngin mənəviyyatlı şəxsiyyətləri Məhəmməd Əmin Rəsulzadə, Nəsim bəy Yusifbəyli, Fətəli xan Xoyski, Nağı bəy Şeyxzamanlı, Əlimərdan bəy Topçubaşov, Əmər Faiq Nəmanzadə, Əli bəy Zizikski, habelə Hacı Zeynalabdin Tağıyev, Ağamusə Axundov, bu günün Ali Baş Komandanı, qorxubilməz qəhrəmanları, Vətən torpaqlarını qanı ilə əsarətdən qurtaran şəhidlər və digər işıqlı vətən və millətsevər insanlarla həmvətən olduğumuzla fəxr edirik. Doğrudan da, "Vətən özge paltarını öynəndən atıb öz milli libasını geyinirdi"...

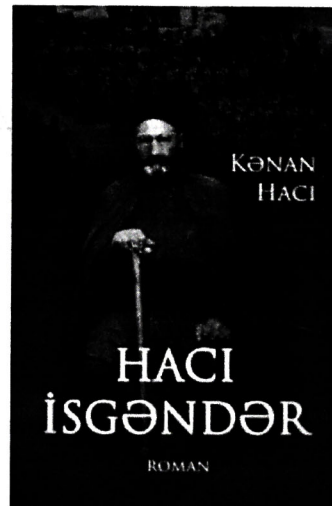
"Hacı İsgəndər gavurların burnunu ovmaq üçün özünü müdafiə dəstələrini yaratmaqdaydı. Hətta on üç-on dörd yaşlı uşaqlar ataları ilə birlikdə vuruşmaq üçün bu dəstələrə yazılırdılar. Hacı İsgəndərin ürəyi köksünə sığmırdı". "Belə oğulları olan Vətən heç vaxt basılmaz!"...

Hacı İsgəndər gavurların burnunu ovmaq üçün özünü müdafiə dəstələrini yaratmaqdaydı. Hətta on üç-on dörd yaşlı uşaqlar ataları ilə birlikdə vuruşmaq üçün bu dəstələrə yazılırdılar. Hacı İsgəndərin ürəyi köksünə sığmırdı". "Belə oğulları olan Vətən heç vaxt basılmaz!"...

Ölməzliyin, ölməzlərin məzarı olmur

"Hacı İsgəndər" romanı Azərbaycan-Türkiyə qardaşlığının bədii salnaməsidir. Bu savaş günlərində ədəbiyyatımızın belə əsərlərə hava-su kimi ehtiyacı var.

"Hacı İsgəndər gavurların burnunu ovmaq üçün özünü müdafiə dəstələrini yaratmaqdaydı. Hətta on üç-on dörd yaşlı uşaqlar ataları ilə birlikdə vuruşmaq üçün bu dəstələrə yazılırdılar. Hacı İsgəndərin ürəyi köksünə sığmırdı". "Belə oğulları olan Vətən heç vaxt basılmaz!"...

heyif ki, onun hərbi təhsili yoxdur, yoxsa gələcəyin generalı ola bilərdi". Amma Hacı İsgəndərin hərbi təhsili olmasa da, xalqın generalıydı, xalqın qəhrəmanıydı...

Kənan Hacı'nın yaratdığı "ruhunun gözüylə hər şeyi bizdən yaxşı gören qoca kitabxanaçı mifik obraz təsiri bağışlasa da, müdrikliyin zirvəsindədir, hamımızın gözüünü açır.

"Hacı İsgəndər" romanı Azərbaycan-Türkiyə qardaşlığının bədii salnaməsidir. Bu savaş günlərində ədəbiyyatımızın belə əsərlərə hava-su kimi ehtiyacı var. Bu gün Hacı İsgəndərlərin nəvələri döyüş meydanında düşməne dərs keçir. Bir ay müddətindəki hərbi uğurlar dünyanın siyasi, hərbi və ərəzi nəhənglərini heyretə saldı, mat qoydu. Azərbaycanın İkinci Qarabağ savaşındakı zəfərlərinin təməli olan taktika və strategiyasını həmin dövlətlər hərbi dərslərə daxil edir, dərindən öyrənirlər.

Xalqımızın Əlyarlarının, Poladlarının, Mübarizlərinin, Şükürlərinin, Raqublarının, Sənən Axundovlarının yumruqları düşmənlərin bombalarından, mərmilərindən qat-qat ağırdır. "Başından elə zərbələr vururuq ki, bir də çətin ayılısınlar" (İlham Əliyev).

Düşmən tapdağından azad olunmuş ərəzilərə yeni nəfəs, yeni həyat gəlir. Bir ay müddətindəki uğurlarımız acılarımızdan çoxdur. Həyat davam edir. Biz sərt sınaqlardan üzünə çıxacağıq. İndi biz hamımız Qarabağlıyıq. Qarabağ Azərbaycandır!..